

БРАСЛАВ

МИКРОИСТОРИЯ И ИСТОРИЯ ПОВСЕДНЕВНОСТИ

*НОВЫЙ ВЗГЛЯД НА ИСТОРИЧЕСКОЕ
И КУЛЬТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ*

2017

материалы международной научной конференции

БЕЛАРУСЬ

МИНИСТЕРСТВО КУЛЬТУРЫ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Научно-исследовательское учреждение культуры
«БРАСЛАВСКОЕ РАЙОННОЕ ОБЪЕДИНЕНИЕ МУЗЕЕВ»

БЕЛОРУССКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

Учреждение образования
«ПОЛОЦКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ»

**МИКРОИСТОРИЯ
И ИСТОРИЯ ПОВСЕДНЕВНОСТИ:
новый взгляд на историческое
и культурное наследие**

Материалы
международной научной конференции

г. Браслав, 6 октября 2017 г.

Förderprogramm Belarus

Мероприятие проходит в рамках
Недель устойчивого развития – 2017
при содействии Программы поддержки Беларуси
Федерального правительства Германии

Минск
ООО «Белнаучкнига»
2017

Рекомендовано к изданию научно-методическим советом
НИУК «Браславское районное объединение музеев»
(протокол №1 от 29 сентября 2017 г.)

Рецензенты:

Божанов В.А., доктор исторических наук, профессор,
заведующий кафедрой истории, мировой и отечественной культуры
Белорусского национального технического университета;

Калачева И.И., доктор исторических наук, профессор,
профессор кафедры социальной коммуникации
Белорусского государственного университета.

Редакционная коллегия:

В.А. Ганский (гл. редактор), *Т.С. Дмитриева* (отв. редактор),
О.Л. Антоненко, *Л.П. Томилина*, *Е.В. Андрейчик*, *Е.Н. Борун*, *Д.В. Васильева*,
Э.В. Зинкевич, *В.В. Козловский*, *М.М. Коханович*.

Микроистория и история повседневности: новый взгляд на историческое и культурное наследие: материалы Международной научной конференции, г. Браслав, 6 октября 2017 г. / Браславское районное объединение музеев; редкол.: В.А. Ганский (гл. ред.), Т.С. Дмитриева, О.Л. Антоненко [и др.]. – Минск: Белнаучкнига, 2017. – 180 с.

Публикуются статьи, содержащие новые исследования и интерпретации по актуальным вопросам микроистории и истории повседневности Браслава и Браславского региона, вопросам интерпретации историко-культурного наследия Беларуси сквозь призму микроистории и истории повседневности, личности и ее роли в микро- и макроистории, церковной микроистории и истории повседневности в свете религиозных практик, исследования по зарубежной микроистории и истории повседневности, теоретическим вопросам микроистории и истории повседневности в системе современного гуманитарного знания, повседневности социокультурных коммуникаций и др.

Предназначено для представителей науки и образования, аспирантов, соискателей и магистрантов, а также для всех лиц, проявляющих интерес к рассматриваемым проблемам.

СОДЕРЖАНИЕ

СЕКЦИЯ 1

Микроистория и история повседневности
Браслава и Браславского региона

<i>Белмацерных Д.А.</i> Паўсядзённасць шляхты ВКЛ ў пачатку XVII ст. праз дзейнасць судовай земскай сістэмы (па матэрыялах актавых кніг Браслаўскага земскага суда)	7
<i>Букіс В.П.</i> Асноўныя праблемы захавання мясцовага каларыту і прыклады іх вырашэння	10
<i>Бунта В.Е.</i> Цікавая, але малавядомая святыня Браслаўшчыны	12
<i>Вашкель І.М.</i> Жывапіс Яна Рыздзікі	14
<i>Ермалёнак В.А.</i> “Сялянская хата” – аўтэнтычны этнаграфічны музей Міёрскай сярэдняй школы №3 імя Я.А.Томкі	18
<i>Коханович М.М.</i> Хронологія развіцця і дзейнасці праваславнай царквы на Браславішчыне	21
<i>Лобач У.А.</i> Вобраз чараўніка ў народнай культуры Браслаўшчыны	25
<i>Мікалаева Л.В.</i> Цікавыя звесткі з гісторыі Браслаўскага павета канца XV – першай паловы XVI ст. у кнізе Метрыкі ВКЛ № 560	30

СЕКЦИЯ 2

Историко-культурное наследие Беларуси
сквозь призму микроистории и истории повседневности

<i>Андрэйчык К.В.</i> Дзейнасць Полацкай епархіі Беларускай праваслаўнай царквы і Спаса-Еуфрасінінўскага жаночага стаўрапігіяльнага манастыра ў трансляцыі гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі	33
<i>Барапоўскі А.В.</i> З дарэвалюцыйнай гісторыі вёскі Канстантова Сенненскага раёна	38
<i>Бахир Ю.Н.</i> Репрезентация повседневности 1970-х гг. в журнале «Советский Красный крест»	40
<i>Булаты П.Ю.</i> Штодзённае жыццё каталіцкага святара ў Ляхавіцкім графстве ў сярэдзіне XVIII ст.	43
<i>Ганский В.А.</i> Аграрно-экологический и курортно-оздоровительный туризм в Западной Беларуси в 1920-1930-е гг.	47

Голубева И.В., Шидловский С.О.
Бытовая и портретная живопись как источник изучения истории повседневности дворянства Белорусского Подвинья конца XVIII – начала XX вв. 50

Мартиневич С.В.
Повседневная жизнь Витебска накануне
Февральской буржуазно-демократической революции 1917 г.
(по материалам газеты «Витебский листок») 53

Шылай В.У.
Спрэчкі, межы і дарога: судовая справа канца XVI ст. 57

СЕКЦИЯ 3

Личность и ее роль в микро- и макроистории

Кучеренко С.В.
Повсякденність як простір дій творчої особистості 61

Моргай Л.А.
Спогади як джерело з історії повсякдення освітнього процесу
(Никифір Григорійв) 65

Олджай Т.
Петербург в «Сефаретнаме» Шехди Османа-эфенди (1757-1758 гг.) 67

Опацький І.Ю.
Щоденник Петра Федоровича Курінного – важливе джерело
з вивчення історії повсякдення 72

Савченко Н.М.
Джулио Андреотти: человек и политик 74

Хацько Е.В.
История повседневности в трудах Т.Б. Маколя 79

СЕКЦИЯ 4

Церковная микроистория и история повседневности
в свете религиозных практик

Базарвіч Г.Х.
Вобраз духавенства ў афіцыйным дыскурсе падчас капіфікацыі
царкоўных каштоўнасцей на карысьць галадаючых Паволжжа 82

Кейко Ю.В.
Роль церковных советов в храмовом строительстве Гродненского уезда
в 1860-е гг. (на примере Свято-Благовещенской церкви в д. Житомля) 85

Кізлова А.А.
Позабогослужбові соціальні взаємодії братії для організації доступу
до Кисво-Печерської ікони Успіння Богородиці (XIX – початок XX ст.) 88

Молодов О.Б.
О повседневной жизни северного православного духовенства
в период позднего социализма 92

Сыцько К.В.
Книгі бежмаванняу як криница на мікраісторыі 1921-1939 гг.
(паводле дакументаў парафіяльных архіваў) 95

Хитровська Ю.В.
Позиція православного кліру Правобережної України щодо можливості
участі духовенства в політиці й роботі Державних дум
(крізь призму публікацій у православній пресі початку XX ст.) 99

СЕКЦИЯ 5

Исследования по зарубежной микроистории
и истории повседневности

Евтухов И.О.
Судьба семейного имущества по англосаксонским завещаниям IX в. 102

Kyrchanoff M.
“The land of Shilom” and “The city of Ammonihah”: microhistorising invented
traditions and political genealogies of mormonism 106

Кудрин А.А.
Динамика трансформации праздников в постсоветском селе
(случай д. Селезни Велижского района Смоленской области) 110

Ломако Л.І.
Повсякдення викладачів учительських інститутів в українських землях
другої половини XIX – початку XX ст.: дореволюційна історіографія 114

Максимова И.В.
О происшествии на маскараде в Общественном собрании г. Царицына
(к истории одного дела) 118

Сейдаметова Г.
История повседневности и проблемы историографии Каракалпакстана 122

Тропов И.А.
К вопросу об особенностях повседневной жизни иностранных
корреспондентов в Петрограде (весна – лето 1917 г.) 124

Урядова А.В.
Исследование микроистории и истории повседневности русской
эмиграции по источникам личного происхождения 128

Фадеева М.В.
Культура и политика памяти в российских университетах
(на примере празднования Татьянинного дня в Императорском
Московском университете) 131

Цыганенко Л.Ф.
Повседневная жизнь бессарабских детей в годы Второй мировой войны 135

ЩОДЕННИК ПЕТРА ФЕДОРОВИЧА КУРІННОГО – ВАЖЛИВЕ ДЖЕРЕЛО З ВІВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ПОВСЯКДЕННЯ

Останнім часом в українській історіографії все помітнішу роль відіграє історія повсякдення. З'являються нові праці істориків та розробляються методологічні питання дослідження повсякденної історії. Українська дослідниця О. Коляструк вважає, що «історика повсякденності – на відміну від істориків у чистому вигляді – цікавить все: і історія побуту, і подієва історія (вплив тих чи інших подій на повсякденний побут людей), і історія казусів, і історія ментальностей і ментальних стереотипів, історична психологія, а разом з нею історія особистих переживань людини» [1, с. 11]. З метою всебічного вивчення людського життя у всій його складності та суперечливості, простеження впливу макросторії на конкретну людську долю, впливу численних подій на зміни в побутовому житті дослідники залучають все більше коло джерел. Особливу роль в дослідженнях історії повсякдення відіграють документи особового походження: щоденники, мемуари, листи тощо. Діарійні записи, хоча й вирали суб'єктивні, однак були й залишаються найінтимнішим способом спілкування автора із самим собою. У своїх записах автори досить часто діляться думками та переживаннями, які склали на них найбільше враження.

Серед значного масиву щоденників, які нараховує українська традиція щоденникописання, особливе місце, на нашу думку, посідає щоденник уманського приватного адвоката, громадського та кооперативного діяча Петра Федоровича Курінного (1852-1932). В часовому проміжку 1900-1931 рр. Петро Курінний вів щоденник свого життя, до якого записував політичні події місцевого і загальноукраїнського життя, життєписи місцевих діячів, розмови з ними. Обіймаючи посаду приватного адвоката з селянських питань, постійно спілкувався з селянами, знав їхні настрої та переживання. Досить часто зміст розмов з селянами автор залишав на сторінках свого щоденника. Незважаючи на те, що П. Курінний проживав в м. Умані, однак досить часто в справах і приватних візитах відвідував інші населені пункти. Зміст розмов з подорожніми, їхні щоденні клопоти та турботи також знайшли своє відображення у записах автора. Загалом П. Курінний залишив 53 томи щоденників по 100-200 сторінок кожен. Особливість цих щоденників, на нашу думку, полягає в тому, що окрім власних роздумів, автор записував думки та настрої різних верств тогочасного суспільства: селян, найякших робітників, духовенства, місцевої інтелігенції. На сьогодні, на жаль, віднайдені не всі томи щоденника П. Курінного. Історія написання, збереження та публікації щоденника заслуговує окремого дослідження. Коротко тільки зазначимо, що щоденник, разом з іншими документами Петра Федоровича Курінного, 1943 р. було вивезено до Німеччини, а звіди його частинами передали до України. Щоденник за 1919 р. було повернуто до України 1995 р. разом з іншими експонатами, що були виявлені на початку 1990-х в Музеї будівель на палях (Пфальбауммузеум) містечка Унтерульдінген, розташованого за 70 км від Мюнхена [4]. Інша ж частина щоденників була передана правнучкою П. Курінного Іриною Гранкіною Уманському краєзнавчому музеєві, де й зберігається дотепер і силами працівників музею частина щоденників була опублікована. Однак сьогодні доступні для опрацювання щоденники за 1889-1891, 1900, 1913-1919, 1921, 1922, 1925, 1926,

1928-1929 роки. Записи за інші роки, поки що не віднайдені. Можливо частина щоденників була втрачена під час Другої світової війни чи на шляху до Німеччини.

Доступні ж для опрацювання тексти є важливим джерелом з історії повсякдення України загалом, та Уманщини зокрема, з початку ХХ ст. до 1928 р. і прийняття П. Курінним життя й побуту уманчан у першому десятилітті ХХ ст. Стало предметом дослідження вітчизняних істориків [2, 3]. Віддаючи належне окремим працям, все ж зазначимо, що ще багато аспектів з історії повсякдення першої третини ХХ ст., відображених в щоденнику П. Курінного, чекають на дослідників. З огляду на вищесказане, ставимо за мету виокремити основні напрямки мікроісторичних досліджень на базі щоденника П. Курінного.

П. Курінний був людиною глибоко релігійною, тому значний масив інформації стосується повсякдення релігійного та церковного життя на Уманщині. Автор часто відвідував церкву, спілкувався з священослужителями та вірянами. Конспективний зміст розмов, особливості служби в церкві під час свят та в будні дні відображені на сторінках щоденника: «По дорогам, по улицям истоуду движение и говор народа... Идут в церковь... Весь воздух гудит по всем направлениям колокольным звоном и в городских церквях, и по предместьям, и в монастыре, и в сельских слышатся звуки колоколов... Везде много народа... В церкви почти полно... После литургии процессия выходит и духовство освящает пасхи, расположенные в два ряда вокруг церкви... Возле пасок стоят стеной крестьяне-хозяева... В каждой кошелке и скатерти: калачи, большая булка или маленькая пасха, несколько яиц, кусок колбасы, сала, соль и кусок хлеба... Батюшка все это окрапливает св. водой... Пройденные линии собирают пасхи и публика расходится по домам» [5, с. 159].

Сферою професійної діяльності Петра Курінного була юридична служба на посаді адвоката з селянських питань. Тому зрозуміло, що значна частина записів стосується переоповідання суті селянських запитів та процесу судових слухань, що значно доповнює картину уявлень про повсякдення життя українського селянства початку ХХ століття. Для прикладу наведемо цитату селянської справи від 19 листопада 1916 р.: «[Ефрем Деркач] обвиняет Капитона Кареза в причинении ему раны... Надо выяснить: была ли нанесена ему рана... Оказалось, что никакой раны нет и следа и не было... Мужик схитрил... принес свидетельство врача «дудое», а потому эксперт-врач Ржаницкий пришел к заключению, что раны не было, а если были побои, то легкие... Свидетели показали, что Ефрем Деркач сначала бил Капитона, а затем последний – Деркача... Оба были окровавлены и что оба были забраны в полицию и присуждены к аресту за нарушение тишины, и что Деркач никогда не болел от этих побоев... Судья приговорил: за взаимностью обид – Капитона Кареза ответственности не подвергать и в иске Деркачу отказать» [5, с. 207-208].

Звичайно, що вплив макросторії мав вагомий вплив на повсякденне життя людей. Населення колишньої Російської імперії в перші десятиліття ХХ століття сколихнули дві глобальні події: Перша світова війна та революційні події 1917 р. із усіма привнесеними змінами. Нові явища у повсякденному житті уманчан, їх поведінка в умовах екстремі знайшли відображення в записах П. Курінного. 6 грудня 1916 р. автор став свідком такої ситуації: «... солдатик продает мыло... Спрашиваю: зачем... продает? Ведь ему же нужно... «Что же делать! – говорит. – Иду на позицию... Носиться с ним неудобно, а деньги нужны... Даю ему 30 коп. и сказал не продавать мыла... «Покорно благодарю вас». – солдатик

говорит, берет деньги и уходит, озадаченный, не ожидавший такой коммерции, при которой и деньги есть и мыло остается у него» [5, с. 214].

Під час революційного 1917 року склалася ситуація, коли, умовно кажучи, всі були проти всіх. Звичайним жителям, навіть солдатам, часто було складно розібратися: хто ж за що воює? Яскравою ілюстрацією цього може слугувати запис від 7 листопада 1917 року. Цього дня знайомий солдат розповідав П. Курінному, що: «создалось такое положение, что [солдат] не знает кого и бить... Одна команда: бей большевиков; другая – бей население; третья – бей панов, бей евреев, юнкеров и так далее и что-то делается такое. Чему и имени не придумаешь... А военному человеку – надо кого-нибудь бить» [5, с. 303].

Аналіз щоденникових записів Петра Курінного засвідчує, що в них акумульовано значний масив інформації, яка є цінним джерелом з мікроісторії та історії повсякдення населення Уманщини перших десятиліть ХХ століття.

Література

1. Коляструк О.А. Методологія історії повсякдення / О.А. Коляструк // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2011. – № 982. Сер. Історія. – Вип. 44. – Спеціальний випуск. – С. 8-21.
2. Кривошея І.І. Гендерний аспект мілітаристського дискурсу в еґодокументах: компаративний аналіз мемуарів «уманського періоду» Надії Суровцової та Петра Курінного (1914-1917) / І.І. Кривошея, Л.М. Якименко // Глея: науковий вісник. – 2014. – Вип. 90. – С. 117-122.
3. Кривошея І.І. Змалювання повсякденного життя уманчан в еґодокументах Надії Суровцової та Петра Курінного (перше десятиліття ХХ ст.) / І.І. Кривошея, Л.М. Якименко // Уманська старовина. – 2016. – Випуск I. – с. 75-81.
4. Ралдугіна Т.П. Щоденник П.Ф. Курінного: свідчення сучасника Української революції / Т.П. Ралдугіна // Проблеми вивчення історії Української революції 1917-1921 років. – К.: Інститут історії України НАН України, 2008. – Вип. 3. – С. 248-259.
5. Умань і уманчани очима П.Ф. Курінного / за ред. Ю.В. Торґала, Л.Д. Гарбузової. – Умань: ВПЦ «Візаві», 2013 – 344 с.